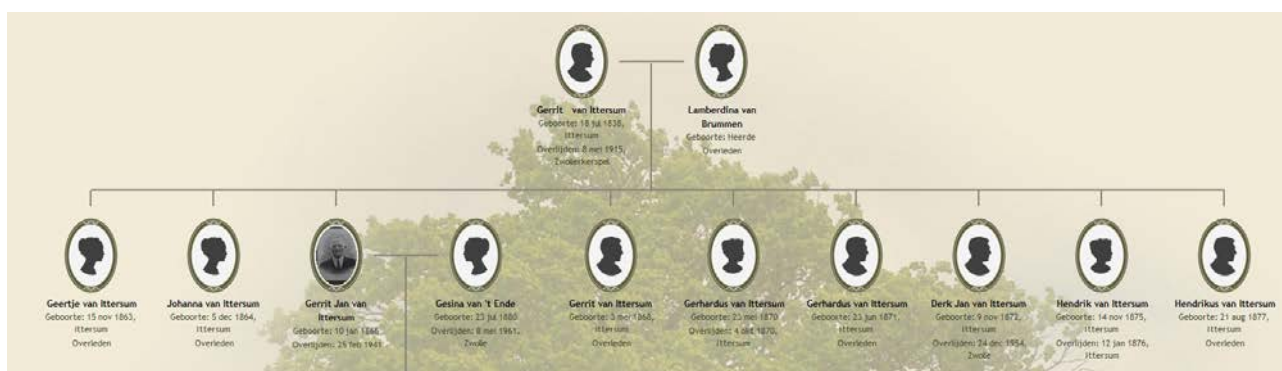

5: Mijn grootvader Gerrit Jan van Ittersum

Gerrit Jan werd op 10 januari 1866 in Ittersum geboren volgens diverse bronnen in Myheritage. Toch staat op zijn grafsteen als geboortjaar 1886. Hoe kan dat nu? Door allerlei gegevens te combineren en ook de oude foto's te vergelijken, kan het niet anders of er staat een fout op de grafsteen. Eigenaardig dat mijn ouders en grootmoeder dat nooit hebben gecorrigeerd. Hij werd geboren op hetzelfde adres als zijn vader nl. op nr. 6 te Ittersum. Hij was de derde uit het gezin, maar zeker niet de laatste. Twee jaar later werd Gerrit geboren. Wat naamgeving betreft waren de van Ittersums dus niet zo origineel, ook het vijfde kind kreeg een vergelijkbare naam: Gerhardus. Hij werd in mei 1870 geboren, maar overleed al in oktober van dat jaar. Een jaar later werd weer een zoon geboren, die ook Gerhardus werd genoemd. Nog een jaar later werd Derk Jan geboren. Deze zou veel later via zijn zoon Lambertus voor een bijzondere familieband zorgen. Maar het gezin was nog niet compleet. In 1875 kreeg Gerrit Jan

nog een broertje: Hendrik, maar die overleed twee maanden later al weer. In 1877 tenslotte werd het laatste kind geboren, weer een broertje: Hendrikus. Gerrit Jan groeide dus op in een groot gezin. Dat gold ook voor zijn ooms, want Willem, die trouwde met de dienstmeid Hendrika Groenstege kreeg drie zonen en drie dochters. Zijn oom Hendrik trouwde met Hendrika van Beerse en kreeg acht kinderen, waarvan een zoon, vijf dochters (waarvan er een al na een jaar stierf) en twee dood geboren. Oom Lambert tenslotte kreeg met Weichertje Wolf zeven kinderen: vier zonen (waarvan er een binnen een jaar overleed), een dochter en ook twee doodgeborenen. Je ziet dat doodgeboorte en zuigelingensterfte veel gezinnen trof van deze generatie. Dat had vele oorzaken: vroeggeboorte, gebrekkige kraamzorg, slechte conditie van de moeder en een scala van kinderziekten, waartegen nog geen remedie bestond.

Mijn grootvader woonde dus met zijn ouders en acht broertjes en zusjes in hun woning in Ittersum. Dat was krap, hoewel op de kaart van 1832 de woning toch een redelijke omvang lijkt te hebben. Ze woonden gelukkig op het platteland met meer ruimte en minder smerigheid op straat en ver van de grachten die ook als riool dienst deden. Er is dus groot kans dat de cholera-epidemieën aan ze voorbij zijn gegaan. Als landarbeidersgezin zullen ze zich weinig hebben kunnen veroorloven. In 1877 was het gemiddelde uurloon van een arbeider 12 cent, omgerekend naar hedendaagse voor inflatie gecorrigeerde waarden is dat nog geen 2

euro. Met zo'n groot gezin en zo'n karig loon lag het voor de hand dat de kinderen zo snel mogelijk aan het werk moesten. Gerrit Jan bofte nog in die zin dat in 1874 het zgn. kinderwetje van Van Houten werd aangenomen, dat verbod ondernemers om kinderen beneden de 12 te werk te stellen. Dat gold niet voor kinderen van 12 tot 16 jaar. Tot die leeftijdscategorie behoorde 18% van de arbeiders in Zwolse bedrijven en dat was landelijk gezien een laag percentage. Juist toen hij 12 jaar was leed Nederland onder een landbouwcrisis vanwege de import van buitenlandse granen. Traditionele gemengde bedrijven, ook rond Zwolle, stapten

over op de veeteelt. De veemarkt in Zwolle kon zo uitgroeien tot een van de grootste van het land.

Mijn grootvader zal waarschijnlijk naar de lagere school in Zwolle zijn gegaan hoewel de leerplicht voor kinderen van 7- 13 jaar pas in 1900 werd ingevoerd. De middelbare school zal niet voor hem zijn weggelegd, want het onderwijs was niet gratis.

In Den Haag gebeurde er ook het een en ander. Koning Willem III stierf in 1890. Volgens een biografie was Willems voornaamste staatkundige verdienste de eerste Nederlandse koning te zijn in een land dat door anderen werd bestuurd. Met zijn echtgenote Sophie kreeg hij drie zonen, maar die overleefden hem geen van allen. Sophie wilde van hem scheiden. Dat was geen wonder want hij was zacht gezegd geen liefhebbend echtgenoot. Hij hield er veel buitenechtelijk relaties op na. In totaal zijn er 90!! achterhaald, volgens een document dat ik op internet vond. Bij deze vrouwen kreeg hij met elkaar 111 kinderen. Deze bastaarden kregen ook weer nageslacht en een van hen zou via een zijdeur onze familie binnentreden. De koning was niet geliefd en werd wel Koning

Hij trouwde opnieuw met de 20 jarige Emma. Dat huwelijk leverde een dochter op: Wilhelmina. Zij was 10 jaar toen haar vader in 1890 stierf. Zij werd zijn opvolgster, maar tot haar 18-de jaar was haar moeder regentes. Dit

Gorilla genoemd. Kritiek kwam vooral van de in 1881 door Domela Nieuwenhuis opgerichte Sociaal Democratische Bond, een verre voorloper van de Partij van de Arbeid. Een lid van deze bond, Piet de Ruijter, schreef het volgende lied over de koning dat door zijn geestverwanten uit volle borst werd meegezongen:

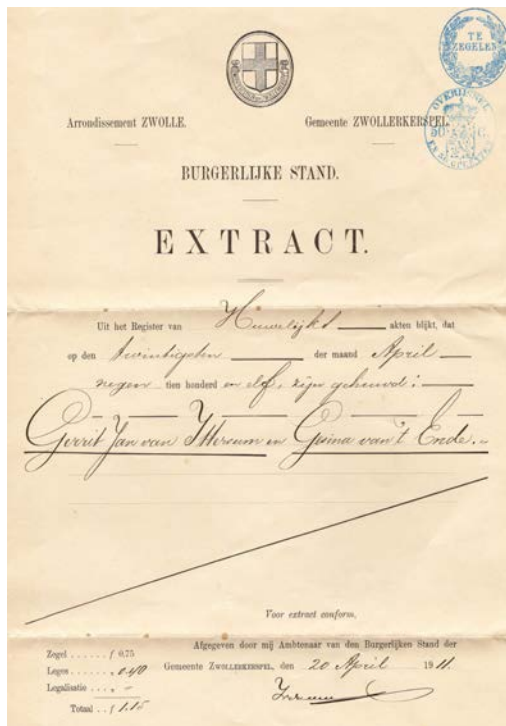
*D'r was eens een koning Gorilla
genaamd
Een prachtexemplaar van een koning
Hij was om zijn zuipen en vloeken
befaamd
Hij had zich nog nooit om z'n ondeugd
geschaamd
En vreesde voor straf noch onttroning
Dat monster verkoos zich een Duitse
prinses
Beroemd door talenten en gaven
Als eega, maar hij sloeg haar meer met
de fles
Dan zich aan haar deugden te laven
Terwijl hij zijn huwelijkse plichten
vergat
Zocht hij in bordelen verstrooing
O, wat een pracht van een koning was
dat
O, wat een pracht van een koning'*

alles zal zeker in Ittersum gesprekstof hebben opgeleverd, maar het had geen invloed op de dagelijkse beslommeringen. Behalve dan op 2 september 1895 toen moeder en dochter Zwolle bezochten. Zij kwamen met de trein vanaf Paleis het Loo, dat toen een eigen station had.

De volgende dag bezochten zij de Centrale werkplaats van de Staatsspoorwegmaatschappij, de grootste werkgever in Zwolle.

Gerrit Jan heeft waarschijnlijk als boerenknecht in de buurt op het land gewerkt. Een van de boeren in Ittersum, niet ver van waar hij woonde, was Klaas van 't Ende. Van 't Ende was een bekende familie in Ittersum. Een van hen, waarschijnlijk was dat Klaas, was markerichter. Dat is de voorzitter van het bestuur van een marke; in dit geval de marke Ittersum. Hij deed o.a. de onderhandelingen over de verkoop van gronden voor de aanleg van de spoorlijn naar Deventer. Deze van 't Ende had een dochter: Gesina. Ze werden verliefd, maar trouwen was nog niet aan de orde. Pa Van 't Ende was niet zo blij met de huwelijkskandidaat, want zij zou daarmee beneden haar stand trouwen. De liefde was echter sterker en zij trouwden toch. Uit een bewaard gebleven extract van de burgerlijke stand blijkt dat het huwelijk plaats vond op 20 april 1911. Hij was toen al 45 en zij 31. Zeker voor haar dus hoog tijd om te trouwen en dat zal hebben meegespeeld dat haar vader uiteindelijk akkoord ging.

Klaas van 't Ende was de tweede echtgenoot van Gesina's moeder Gerridina Aalbers. Haar eerste man was Frerik Aalbers, die overleed in 1875. Na het overlijden van Gerridina in 1894 ontstond er complexe situatie wat betreft de erfenis getuige de diverse notariële akten die hier op betrekking hebben. Het betrof met name het land dat zij uit de nalatenschap van Frerik bezat. Een deel daarvan werd aan mijn toen nog minderjarige oma toegewezen met haar vader als voogd. De bezittingen van Gerridina werden tot op de cent nauwkeurig door de notaris omschreven. Naast huishoudelijke inventaris, die deels werd verkocht staan er ook twintig melkkoeien op voor een bedrag van 2800 gulden (dus 140 gulden per stuk). Ook ca. 25 ha landbouwgrond behoorde tot de nalatenschap. Uiteindelijk rolde er een bedrag uit van ongeveer 20.000 gulden als ik het tenminste goed kan afleiden uit een vijftal met de handgeschreven akten van 1894 en 1895. Een flink bedrag voor die tijd. Mijn grootvader trouwde dus een rijke vrouw.

1	een schuifstoel met zilver	f 10 00
	een tafel	9 00
	een kabinet	20 00
	voor de schoorsteen	11 25
	240 bestekstalen	22 00
	eenig anderwerk	3 00
	J. Aalbers	f 125 25
	een haai	1 00
	drie zilveren opelijken	2 50
	een deel een	1 25
	eenig portieel	12 25
	een rol linnen	8 00
	tafelkleed	1 25
	een deel	8 00
	een deel	7 25
	een pak	9 00
	boedel	2 00
	idem	4 50
	muur	0 25
	Bris Aalbers	f 275 50

Hij is waarschijnlijk al voor zijn trouwen gaan werken als huisknecht bij de familie Greven, de bewoners van landgoed Schellerberg. Hij staat als zodanig vermeld op de website van Huize Schellerberg. Hij woonde toen in het naastgelegen koetshuis. De Grevens waren een regentenfamilie, enkele waren in vroeger tijden burgemeester van Zwolle. Vanaf de 18-de eeuw gebruikten ze het landgoed als zomerverblijf. Het gebouw dat er nu staat dateert van 1876 en

is een rijksmonument (de foto is van 1900). Pas in 1907 ging Johan Greven hier permanent wonen. Toen had hij waarschijnlijk meer personeel nodig en is mijn grootvader in beeld verschenen. De betiteling "berg" is schromelijk overdreven. Wel ligt het iets hoger t.o.v. de omgeving, want het staat op een rivierduin. Dat is zand dat zo'n 10.000 jaar geleden is opgewaaid uit de rivierbedding van de IJssel.

Gesina zal na haar huwelijk ingetrokken zijn bij haar man, maar niet lang daarna zijn ze in een huisje aan de Bosweg gaan wonen vlak naast de school. Dat was een klein huisje gebouwd in 1874, dat op naam stond van haar vader. Van de erfenis van Gesina konden ze een stuk land kopen in Schelle niet ver van de Schellerberg en werd mijn grootvader boer.

Het huisje, dat nog steeds als schuur bestaat, was zoals je kunt zien wel erg klein en daarom

lieten ze er vlak naast een fraaie boerderij bouwen.

Volgens kadastrale gegevens was dat in 1912. Voor de bouw ervan heeft zijn schoonvader een bedrag van 5000 gulden voorgeschooten blijkt uit een bewaard gebleven document. Een groter huis was wel gewenst, want op 28 juli 1912 werd mijn vader geboren, niet verrassend Gerrit genoemd. Hij zou enig kind blijven.

(portret van mijn grootvader jaren 30)

Kaart van Schelle van 1920. Bij de pijl de locatie van de nieuwe boerderij vlakbij de school.